

Masarykova univerzita v Brně

Právnická fakulta

Způsoby platby za zboží v mezinárodním obchodním styku

(závěrečná práce)

Zpracoval: David RYKR

Obor: Právo a podnikání

Obsah

1	Úvod	3
2	Placení v hotovosti	4
3	Typy bezhotovostních platebních prostředků	5
3.1	Hladké platy	5
3.2	Dokumentární akreditiv	5
3.3	Dokumentární inkaso	8
3.4	Využití cenných papírů při obchodních transakcích.....	9
3.4.1	Placení pomocí směňky.....	9
3.4.2	Placení pomocí šeku.....	10
4	Závěr	11
5	Použité zdroje informací.....	12

1 Úvod

Při obchodování vnitrostátního subjektu se subjektem z jiného státu je neoddelitelnou součástí celé této aktivity i způsob placení zboží či služeb. Zájmem je, aby tyto transakce byly co nejméně zatíženy poruchami v platbách, což závisí na precizně dohodnutých smluvních podmínkách.

Praxe si vytyčila několik způsobu plateb z různými specifikacemi, konkrétně k nim patří *hladká platba, dokumentární akreditiv, dokumentární inkaso, směnka nebo šek*. Krom těchto můžeme ještě vzít v úvahu *placení v hotovosti*.

Záleží pak na smluvních stranách, který způsob převodu finančních prostředků zvolí. Zajímavé je, že se často jedná o kompromis mezi požadavky smluvních stran transakce. Nejde-li o partnery, kteří se dobře znají, důvěřují si a obchodování mezi nimi probíhá bez vážných zádrhelů, nastupují často dosti protichůdné zájmy každé strany. Prodávající by nejraději dostal zapláceno ještě před tím, než vůbec vydá zboží ze svého skladu, reálněji spíše pak v okamžiku, kdy zboží je naloženo a připraveno k přepravě. Naopak kupující by v extrémní představě chtěl platit až v době, kdy zboží leží bezpečně v jeho skladovacích prostorách, položka po položce je překontrolována a celá zásilka souhlasí s dohodnutou smlouvou. A tak je třeba vybírat takových způsob platby, která více méně uspokojí obě smluvní strany a obchodování bude dynamické. S výše uvedenými extrémními požadavky každé ze stran se lze běžně setkat ve vnitrostátním obchodním styku a takto načasované placení není ničím výjimečným. Zvláště pak když kupující nebo prodávající zajišťuje přepravu nebo nakládku osobně, anebo náklad přepravuje se svým dopravním prostředkem. Ale v mezinárodním obchodě se povětšinou provádějí obchodní transakce na mnohonásobněji delší vzdálenosti a kolikrát je zcela nemožná osobní účast kupujících či prodávajících.

Dále je důležité brát v úvahu možná rizika související nejen s dopravou. Obecně je lze dělit na ta, která způsobují přímo smluvní strany, jako např. neochota realizovat smluvní transakci, a která strany nemohou předem předvídat či je nemohou ovlivnit. Mezi ta stranami nezpůsobená můžeme řadit rizika v politické sféře nějakého státu (zákaz exportu nebo importu, zákaz plateb do zahraničí), rizika ekonomická (typicky inflace měny), rizika právní nebo faktická. Nabízejí se pak platební prostředky, které přinášejí vyšší stupeň jistoty (především dokumentární typy placení), ale celá transakce může vyjít výrazněji draž.

2 Placení v hotovosti

Jak už jsem zmínil, tento způsob platby je v mezinárodním obchodu s postupem času používán zřídka. V současnosti je spíše považován za velmi neobvyklý, někdy snad i za podezřelý. Leč použít tento způsob je možné, pro někoho to může být stále ten nejistější způsob platby, tzv. „z ruky do ruky“.

Tento způsob placení ale nelze už používat neomezeně, jsou zde nastaveny kritéria, kdy je možné platit v hotovosti. Tohoto se týká omezení hotovostního platebního styku upravené evropskou legislativou, které je v našem právním řádě provedeno zákonem č. 254/2004 Sb. schváleným v dubnu roku 2004 a účinným od 1. července 2004.

Omezení hotovostních plateb je v tomto zákoně vymezeno negativně, tedy je upraveno, kdy fyzické, popř. právnické, osoby musí provést platby bezhotovostně. Bezhotovostní platbou se rozumí platba provedená bezhotovostním převodem peněžních prostředků v české nebo cizí měně na území České republiky nebo mimo toto území prostřednictvím peněžního ústavu. Limitem, nad který je nutno platit bezhotovostně, je patnáct tisíc EUR. Z tohoto obecného pravidla je stanovena výjimka pro ty platby, které je nutno provést vždy v hotovosti, což upravují zvláštní právní předpisy, jako např. Zákon o veřejných dražbách, Zákon o loteriích a jiných podobných hrách. Cena placená v české nebo jakékoliv jiné cizí měně se pro zjištění limitu přepočítává na EURO podle kurzu vyhlášeného Českou národní bankou ke dni provedení platby. Celková hodnota platby se zjišťuje součtem všech plateb od téhož poskytovatele témuž příjemci v jednom kalendářním dnu.

Za porušení povinností daných tímto zákonem lze ukládat nemalé pokuty v rozmezí od deseti tisíc korun českých do pěti milionů korun českých poskytovateli i příjemci platby. Pokutu ukládá kontrolní orgán (tím může být územní finanční orgán nebo celní orgán) ze zákon, v jeho kompetenci je stanovení výše této pokuty. Kontrolním orgánům jsou stanoveny prekluzivní lhůty, a to subjektivní v délce jednoho roku ode dne, kdy se tento orgán o porušení povinnosti dozvěděl (rozhodné je zahájení řízení o uložení pokuty), a objektivní v délce deseti let ode dne, kdy k porušení povinnosti došlo (v této lhůtě musí být pravomocně rozhodnuto o uložení pokuty).

Jelikož se ještě nacházíme v přechodné době od účinnosti tohoto zákona, je dobré zmínit, že platby v hotovosti převyšující výše zmíněný limit, které byly sjednány do 30. 6. 2004 včetně, je možné uskutečnit nejpozději do jednoho roku ode dne nabytí účinnosti, což by podle pravidel počítání času mělo být do 1. 7. 2005 včetně.

3 Typy bezhotovostních platebních prostředků.

3.1 Hladké platy

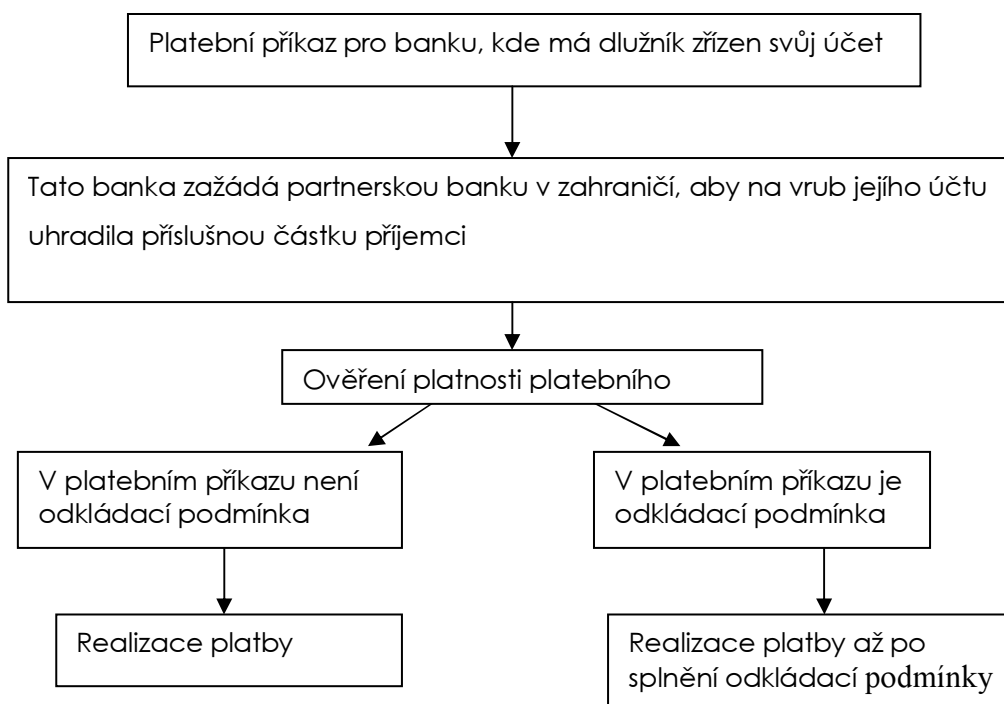
Jedná se o nejjednodušší provedení platby prostřednictvím bankovního převodu, která je nejméně finančně nákladná. Nutností je zřízení a existence účtů (a tedy s tím spojené případné poplatky) a poplatky za převod peněz mezi účty.

Tento způsob lze využít při vysoké vzájemné důvěryhodnosti mezi smluvními partnery, při politické a ekonomické stabilitě dotčených států.

Hladké platy se obvykle dělí na:

- Hladký plat předem – tj. akontace, která bývá částečná (může být i úplná), jako element omezující rizikovost hladkého platu
- Hladký plat po dodání zboží – označován jako úvěrový obchod, kde až po splnění nějaké podmínky dojde k převodu peněžních prostředků

Proces platby probíhá podle následujícího schémat:

3.2 Dokumentární akreditiv

Jedná se o nejčastěji používaný způsob platby. Odběratel uzavře smlouvu s jeho bankou o otevření akreditivu a banka se tímto zaváže plnit třetí osobě, splní-li tato podmínky akreditivu (v praxi se jedná o předložení předem stanovených dokumentů). Důležité je, že výplata se váže na splnění podmínek stanovených v akreditivu, nikoli na podmínky

dohodnuté ve smlouvě. Snahou však je, aby oba druhy podmínek byly totožné, jelikož je vhodné, aby při bezvadném splnění dohodnutých podmínek uvedených ve smlouvě došlo k převodu finančních prostředků.

Výhodou využití akreditivu se stává jistota pro dodavatele, že při splnění akreditivem stanovených podmínek dostane zaplacen za dodané zboží, naopak zase jistotu pro kupujícího, že bude platit taktéž až po splnění daných podmínek na straně dodavatele.

Nevýhodou je vyšší finanční náročnost při zřizování akreditivu a vázanost finančních prostředků, kdy může dojít k tomu, že zakázka podle dohody je připravena k přepravě nebo je už odeslána, ale kupující nevím v jaké stavu nebo zda sedí dohodnuté množství.

Právní úprava tohoto platebního typu není nijak mezinárodně zakotvena. Využívá se zde hojně institutu volby práva. Není-li předem ve smlouvě právo zvoleno, využije se národních kolizních a hmotných právních norem. V praxi se také široce rozšířilo využívání Jednotných pravidel pro dokumentárních akreditiv (dále *pravidla*) vydaných Mezinárodní obchodní komorou v Paříži, které byly naposledy revidovány v roce 1994.

Rozeznáváme několik druhů akreditivů:

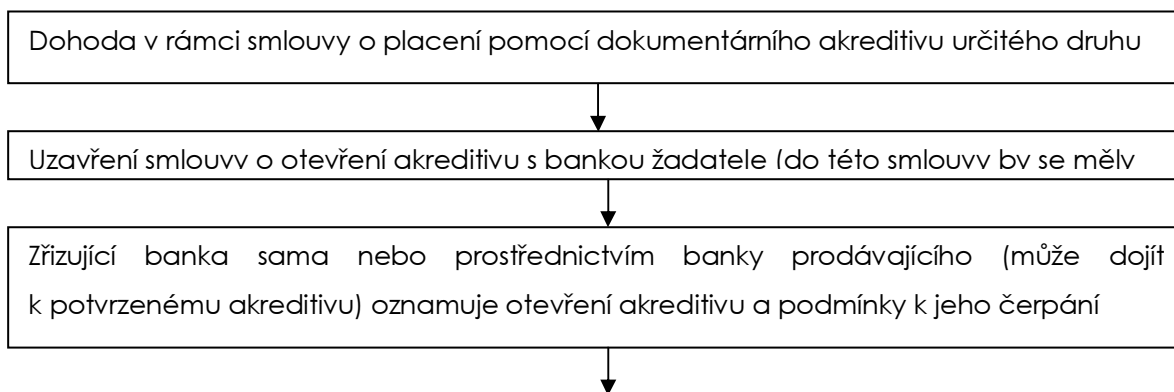
- Neodvolatelný akreditiv – takto označený zřízený akreditiv nelze jednostranně odvolat, možno pouze po souhlasné dohodě všech zainteresovaných subjektů.
- Odvolatelný akreditiv – tento snižuje míru jistoty pro dodávajícího, neboť je možno ho jednostranně kupujícím odvolat. Poslední verze pravidel zmiňuje, že v případě tohoto druhu akreditivu, je nutné ho výslovně označit jako odvolatelný. Tudíž akreditiv bez další specifikace je považován za akreditiv neodvolatelný.
- Potvrzený akreditiv – v tomto se krom banky vystavující akreditiv zavazuje k placení i banka korespondenční (banka na straně dodavatele) a to neodvolatelně. Samozřejmě po předložení náležitých dokumentů prodávajícím.
- Akreditiv na viděnou – podstatou je, že akreditiv musí být zaplacen okamžitě po předložení dokumentů. Naproti tomu v případě ostatních akreditivů je stanoven určený čas pro zaplacení po předložení dokumentů.
- Revolvingový akreditiv – využívá se při opětuujících se pravidelných obchodních transakcích. Dohodne se poskytnutí akreditivu do určité maximální sumy, která se bude periodicky obnovovat. Výsledkem je snížení transakčních nákladů a úkonů.

- Převoditelný akreditiv – opět je nutno takovýto druh akreditivu výslovně označit. Smyslem tohoto druhu je umožnit prodávajícímu požadovat, aby banka povinná k výplatě učinila akreditiv použitelný pro jiný oprávněný subjekt, což může být dodavatel prodávajícího. Pravidla umožňují převoditelnost akreditivu pouze jednou.
- Akreditiv s červenou doložkou – umožňuje prodávajícímu požadovat částečnou platbu po předložení některých dokumentů ještě před realizací celé transakce. Příkladem je předložení prohlášení o připravenosti zboží k přepravě.
- Remboursní akreditiv – v tomto případě banka dodavatele platí okamžitě po předložení náležitých dokumentů pomocí úvěru, který jí poskytla banka příkazující. Náklady úvěru nese odběratel.
- Stand-by akreditiv – jedná se o atypický druh akreditivu využívaný v anglo-amerických zemích. Plní funkce spíše záruční. K výplatě peněz oprávněnému dochází v případě, že povinný nesplnil určité povinnosti. Jedná se například o nedodržení kvality zboží, lhůty dodání, apod.

Akreditivy ještě můžeme dělit napříč všemi druhy podle splatnosti. Takto vydělíme následující 3 typy akreditivů:

- **Hotovostní akreditiv** – částka je vyplácena okamžitě po předložení náležitých dokumentů.
- **Úvěrový akreditiv** – částka je vyplácena až po určité době po předložení dokumentů. Tato doba je sjednána vždy v akreditivu.
- **Kombinovaný akreditiv** – jedná se splynutí předešlých dvou typů, v praxi je tedy část sumy vyplacena ihned a část až po určité době.

Realizace akreditivu lze zobecnit do následujícího schématu:

Následně po odeslání zboží (výjimečně i před) a předložení požadovaných dokumentů, které splňují podmínky akreditivu, dojde k výplatě peněžních prostředků

Je-li vše v pořádku banka prodávajícího postoupí dokumenty bance vystavující akreditiv k přezkoumání těchto dokumentů

Jsou-li v pořádku, zatíží konto prodávajícího a tyto dokumenty mu předá. Následně mohou sloužit k převzetí zboží od přepravce

3.3 Dokumentární inkaso

Jedná se o podobný druh platby jako je dokumentární akreditiv. I tento způsob plateb je často využíván a nabízí jistotu splacení ceny při převzetí zboží. Co se týče výhod, vyjde levněji než akreditiv a napomáhá spíše straně kupující, jelikož nijak neřeší situaci, kdyby kupující nedostal závazku převzít zboží a zaplatit za něj. V praxi je toto řešeno některou z forem zajištění, jako je bankovní záruka nebo pojištění rizika nepřevzetí. Krom toho je možné dohodnout platbu zálohy předem, která má pokrýt případné náklady s nepřevzetím zboží a jeho vrácením (různé dopravní, popř. skladovací náklady).

Podstatu inkasa vyjadřuje pozice banky, která na základě platby příslušné částky za zboží, akceptací směnky, popř. splnění dalších podmínek od kupujícího předává této smluvní straně dokumentaci potřebnou k nakládání se zbožím.

Z hlediska povinností, které má kupující při převzetí dokumentace se rozeznávají dva způsoby dokumentárního inkasa:

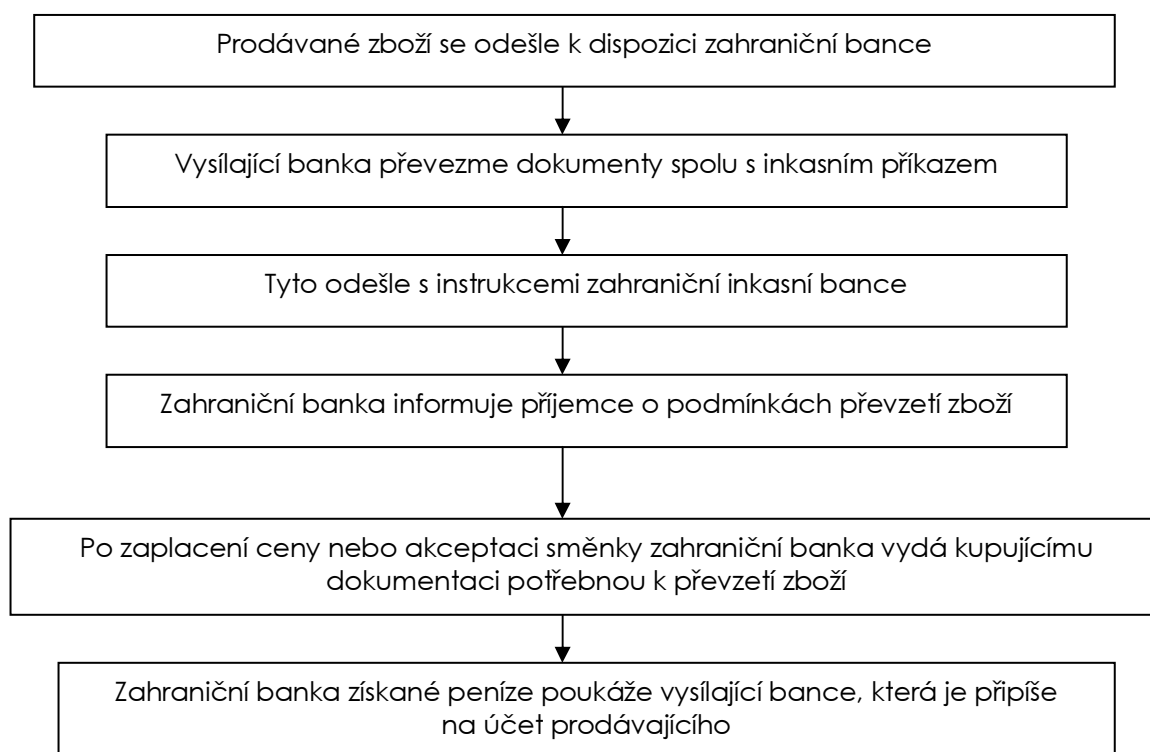
- **Vydání dokumentů proti placení inkasní částky** – banka je oprávněna vydat dokumenty proti okamžitému zaplacení
- **Vydání dokumentů proti akceptaci směnky** – směnku vystavuje odběratel na dodavatele. Banka dokumenty vydá poté, co kupující akceptuje směnku. Doba splatnosti se pohybuje od 30 dní do 180 dní. Rozhodný okamžik od kdy lhůta běží je předložení směnky (splatnost po vidění) nebo vystavení směnky (fixní splatnost).

Ani v tomto případě neexistuje mezinárodní právní úprava, ovšem taktéž v této oblasti projevila aktivitu Mezinárodní obchodní komora a zpracovala Jednotné zvyklosti a pravidla pro dokumentární inkasa (pod technickým názvem Jednotná pravidla pro inkasa) v posledním znění z roku 1979.

Jelikož se v naší oblasti nejedná o formální pramen práva, při využití těchto pravidel je třeba zmínit je ve smlouvě, a dále ještě zkoumat zda neodporují kongentním ustanovením

národních právních řádů podle nichž se transakce řídí. Banky však rády podle těchto pravidel postupují. I zde nastupuje institut volby právy, který dosti často svědčí ve prospěch státu, kde má banka své sídlo.

Realizace inkasa:

3.4 Využití cenných papírů při obchodních transakcích

3.4.1 Placení pomocí směnky

Z výše uvedeného vyplývá, že směnky lze použít ve spojení s jiným platebním prostředkem. Je však i možno chápat směnku jako samostatný platební prostředek.

Rozlišujeme směnku *vlastní*, ve které se výstavce zavazuje splatit určitou částku v určitý den směnečně oprávněnému majiteli směnky, a směnku *cizí*, ve které je příkaz pro jinou osobu, aby zaplatila určitou částku v určitý den osobě označené v řadu směnky na přesně stanoveném místě.

V současnosti existují dva základní typy směnek podle toho z jakých pramenu čerpá jejich právní úprava:

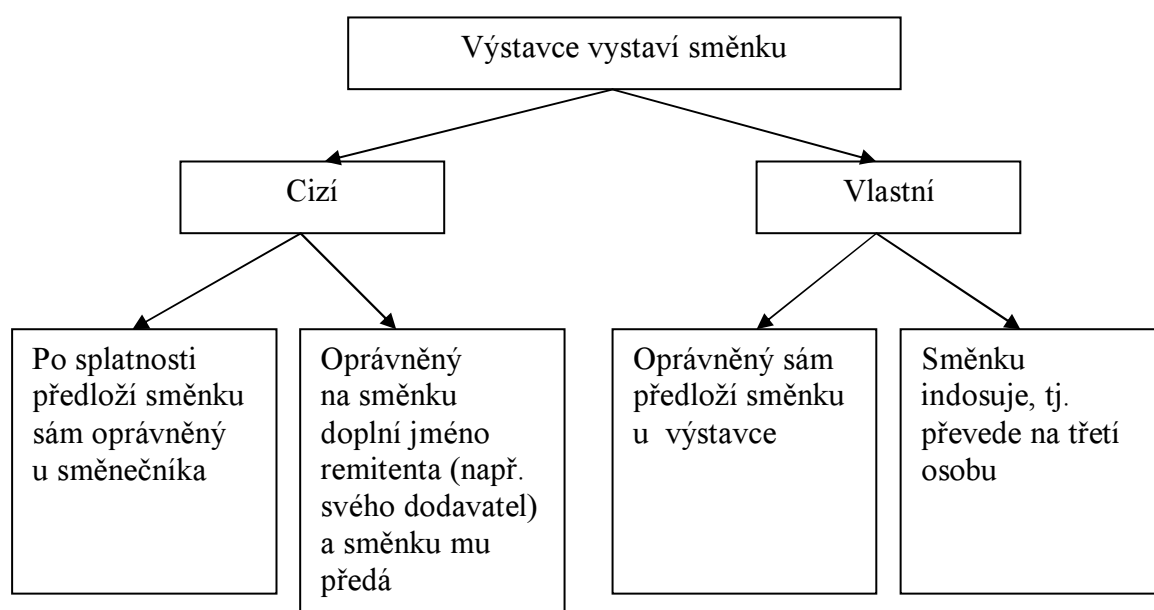
Typ kontinentální opírající se o ženevské úmluvy – ve více formální podobě, nutno splnit obsahové a formální náležitosti, aby směnka byla podle směnečného práva za směnku považována. Mezi obsahové náležitosti patří slovo „směnka“ v jazyce celé listiny,

nepodmíněný příkaz k zaplacení určité částky, jméno povinného (výstavce nebo jiná povinná osoba - směnečník) a jméno remitenta, označení místa platby, místo a datum vystavení směnky, podpis výstavce. Z formálních především písemnost směnky.

Typ anglo-americký – méně formální podoba.

Kontinentální typ je založen na Ženevských úmluvách z třicátých let dvacátého století. Na našem území se tyto úmluvy projevily v Zákoně směnečném a šekovém vedený pod č. 191/1950 Sb.

Realizace platby prostřednictvím směnky:

3.4.2 Placení pomocí šeku

Jedná se o bezpodmínečný příkaz k platbě poskytnutý příkazcem, tj. majitelem účtu, šekovníkovi, tj. peněžnímu ústavu, aby k tíži jeho účtu zaplatil určitou částku ve prospěch osoby uvedené na šeku.

Jeho použití je méně časté a s postupem doby stále slábne. Je nahrazován kreditními a platebními kartami.

Podobně jako směnka je také převoditelný.

Národní právní úprava, jak už napovídá název, je také v Zákoně směnečném a šekovém.

4 Závěr

Je zřejmé, že obchodování je nedílnou součástí dnešní doby, a to někdy především obchodování mezinárodní. Nedílnou součástí všech obchodních transakcí je platba za zboží či služby a jistě je právě toto prostor pro vznik mnoha sporů mezi obchodními partnery.

A tak by dobrá smlouva měla obsahovat kvalitní úpravu způsobu platby, na kterém se všechny smluvní strany shodnou, a tím se předejde vzniku mnoha možných problémů a celý obchodní svět se stane pružnějším.

Časy, kdy se platilo zejména penězi v hotovosti, jistě odchází a je nutno přistoupit k jiným konkurenčním způsobům, jak převést finanční obnos od jednoho subjektu k druhému. Praxe se několik možností našla a je jen na obchodnících, kterou si z těchto zvolí jako nejvhodnější pro svůj obchod.

5 Použité zdroje informací

ROZEHNALOVÁ, N. *Mezinárodní obchodní právo*. Mikadepress s. r. o. Adamov, 1. vyd., Brno, 2004, ISBN 80-210-2612-X.